

К.Л. ПРОЦИК, канд. техн. наук,
доцент кафедри ергономіки і проектування одягу
(Київський національний університет технологій та дизайну)

Історичний розвиток асортименту сучасного одягу

Історія одягу з найдавніших часів до наших днів є нібито дзеркалом, що відбиває усю історію людства. Кожна країна, кожен народ в окремі періоди свого розвитку накладають на одяг свій відбиток, свої специфічні риси.

Сучасне слово «одяг», а раніш «одежа» є запозиченням із церковнослов'янської мови й означає сукупність предметів, якими прикривають тіло. Воно виникло з праслов'янського слова «odedja» внаслідок зміни в старослов'янській мові «dj» на «ж».

Відомо, що одяг – це виріб або сукупність виробів, які вдягає людина. Одяг служить людині для того, щоб захистити, сховати, облагородити її. Відомо декілька версій виникнення одягу. Найвідомішими з них є: кліматична, моральна та соціальна версії.

Кліматична версія стверджує, що спочатку одяг з'явився не як засіб для прояву вираження особистості, а як засіб для захисту тіла від зовнішніх дій навколишнього середовища. Холод, сніг, волога, дощ, різка зміна температур, вітер, пил викликали у людини бажання захистити себе. Завдяки цим чинникам виник найпростіший одяг у вигляді накинutoї на плечі шкури і шкури, пов'язаної навколо стегон.

Інша **версія, моральна**, свідчить, що люди стали одягатися, оскільки соромилися оголеного тіла. Тому один з перших видів одягу – стегові пов'язки. З подальшим розвитком суспільства розвивався й одяг. Людина навчалася виготовляти найпростіші тканини і шити різноманітний одяг, який згодом став не тільки засобом захисту від кліматичних чинників, а й символом, що відзеркалював складні поняття суспільного життя. Одяг вказував на національну і соціальну приналежність людини, її матеріальне становище, вік тощо.

Прихильники **третьої версії, соціальної**, доводять, що перший одяг, який вдягнула людина, був покликаний продемонструвати статус власника – виділити вождя, чаклуна, повнолітню дівчину або людину похилого віку. В такий спосіб люди хотіли змінити свій природний вигляд і завжди мали бажання прикрашати своє тіло, запозичивши у природи всі можливі матеріали: пір'я птахів, хутро тварин, квіти, листя, каміння тощо.

Найдавнішим вважається одяг Древнього Єгипту. Рельєфні зображення й фрески, скульптура древньої цивілізації дають уяву про естетичний ідеал людської краси, про основні типи і форми одягу тих часів. Скіфи, що жили у VII – II ст. до н.е. у Північному Причорномор'ї, виготовляли одяг з вичинених звіриних шкір хутром усередину, а також з повстяних, лляних, конопляних матеріалів. Чоловіки носили короткі каптани, перетягнуті поясом, а також довгі штани зі шкіри або товстої тканини, прикрашені вишивкою, які заправляли в низькі шкіряні чобітки. На голові скіфи носили шкіряні або повстяні шапки. Крім коротких каптанів, носили й довгі (у вигляді кожухів), прикрашені золотими бляшками. Це було зумовлено суворими кліматичними умовами.

Одяг розвивався та змінювався разом із суспільством. Розвивалось виробництво, з'являлись нові матеріали та технології. З розвитком міжнародних відносин відбувався обмін не тільки товарами, а й манерою одягатися. Протягом всієї історії мода залишається в центрі уваги.

У XX ст. технічний прогрес і розвиток швейної промисловості відкрили новий етап в історії одягу. На невеликі прийоми замість фрака стали вдягати смокінг – однобортний піджак із шовковими лацканами. З поширенням автомобілів і мотоциклів з'явився спортивний одяг – короткі штани, куртки, кольорові сорочки, кепі. З появою синтетичних матеріалів увійшли в моду виготовлені з них різноманітні за формою піджаки, куртки, пуловери, штани, сорочки й таке ін.

За всю історію розвитку костюма, що нараховує тисячоліття, придумані й реалізовані у матеріалі найрізноманітніші види одягу, які характеризуються певним стилем, покроем, силуетом, конструктивно-декоративними елементами, матеріалом, з якого виготовлено одяг тощо.

Асортимент сучасного одягу налічує понад сто різновидів, серед яких подано такі різновиди блузки: *батнік, бюстье, топ, комбідрес*; різновиди штанів: *галіфе, капрі, бриджі, лосини, джинси* тощо; різновиди жакета: *болеро, мандарин, спенсер, кардіган, блейзер*; різновиди піджака: *фрак, сюртук, смокінг, візитка* тощо. Проте ДСТУ регламентує визначення лише близько 30 основних видів одягу: блузка, пальто, сукня, штани, плащ тощо.

На формування асортименту сучасного одягу впливали різні чинники, у тому числі: кліматичні умови, історичні події, певні особистості, національний костюм, поява нових матеріалів, нових професій, видів спорту тощо.

Одним з важливих чинників виникнення нових видів одягу стали військові дії. Великий вплив на повсякденний костюм, наприклад, у Західній Європі завжди справляв військовий одяг. Починаючи з хрестових походів, військовий турнірний одяг середньовічного лицаря дав змогу збагачувати одяг новими елементами. Так, у XIV ст. з'явився чоловічий розстібний одяг – куртка з баскою (пурпуен), яку спочатку одягали під обладунки. В XVII ст. у моду увійшли кавалерійські чоботи на каблуках і мушкетерські плащі, які називались «нарамник» або «сюрко».

Під час Першої світової війни з військової форми у жіночий костюм увійшли накладні кишені, акцентовані застібки, матроські коміри, комір-стояк «авіатор» тощо. Наприклад, бушлат – куртка з сукна чорного кольору з двобортною застібкою та з відкладним коміром – один з видів форменого одягу моряків. Цей різновид куртки з'явився в 1854 р. як частина обмундирування російських моряків під час Кримської війни. Бушлат застібали на шість гудзиків, пришитих до темно-синіх петлиць з чорним кантом. Матроси гвардійського екіпажу носили бушлат з білим кантом по коміру і борту. Тепер для оздоблення бушлата використовують кольоровий кант, металеву фурнітуру та емблеми. Інший різновид куртки, популярний сьогодні, це кітель (нім. *kittel*) – частина військового обмундирування, формена куртка морського офіцера з потайною застібкою, з відкладним коміром і лацканами, з поясом, з прорізними кишенями, з клапанами на плічці, низ рукава якої оброблено манжетою.

В 70-х рр. XX ст. у моду увійшов воєнний стиль – «мілітарі лук», основними рисами якого є захисний колір хакі, погоні, хлястики, пілотки і сумки типу військового планшету. В 90-х роках XX ст. в моду увійшли одяг з маскувальним плямистим пофарбуванням та солдатське взуття, що було наслідком загострення ситуації на Близькому Сході.

Поява та застосування різних матеріалів для одягу зумовили виникнення багатьох його різновидів. Наприклад, лосини (від слова «лось») – штани білого кольору зі шкіри лося (лосини) чи оленя. На початку XI ст. лосини були деталлю модного костюма, а потім збереглися лише як частина парадної військової форми. У повсякденному одязі лосини не могли довго залишатися, оскільки були вкрай незручними для носіння. Особливо багато проблем з ними виникало у військових, бо для ідеального облягання лосини вдягати волотими і вони висихали на тілі. Лосини не були придатними для використання за польових умов як через непрактичність білого кольору, так і незручності, викликані твердістю шкіри, що висихає. Наприкінці 80-х років XX ст. лосини повернулися у жіночий гардероб як витончені штани, щільно прилеглі до тіла, які виготовляють з трикотажу з лайкрою.

Джинси (анг. *jeans*) – штани з джинсової тканини (деніму), пофарбованої у темно-синій колір (індіго), з оздоблювальними строчками, кишенями, застібкою на гудзиках чи бляшкавку, заклепками й емблемою фірми. Уперше джинси з'явилися в 1853 р., коли американський фабрикант Леви Страус запатентував і розпочав продавати такі штани золотощукачам і ковбоям «дикого Заходу». Назва джинсів походить від назви італійського міста Генуя (італійською – Дженева), де виробляли щільну й міцну бавовняну тканину, з якої шили вітрила.

Пальто «Ольстер» – просторе двобортне пальто з грубововняного сукна, з поясом і капюшоном – отримало свою назву завдяки грубововняному сукну, яке виготовляли в місті Ольстер. «Ольстер» був актуальним як в чоловічій, так і в жіночій моді з 1867 р. до кінця XIX ст. Таку тканину виготовляють нині в Ірландії і вона користується популярністю через фактурність та натуральні складники.

Невід'ємним чинником появи нових різновидів одягу були особистості, наприклад, лорд Кардіган, фельдмаршал Френч, лорд Спенсер, Ч. Макінтош тощо. Традиція називати одяг на честь законодавця виникла здавна. Так, кардіган (англ. *cardigan*), який у побуті іноді називають кофтою, це довгий, частіше прямого силуету жакет із застіркою з круглим або V-подібним вирізом горловини без коміра або з ним, з великими накладними кишенями – названо ім'ям лорда Кардігана, що ввів у моду цей вид одягу під час Кримської війни на початку XIX ст. У сучасній моді кардіган став популярним у 60-х роках XX ст. Жакет спенсер (англ. *spencer*) одержав назву на честь лорда Спенсера, який нібито сидячи біля каміну спалив поли камзолу і таким чином створив новий різновид одягу. Спенсер (рис. 1) увійшов у чоловічу і жіночу моду наприкінці XVIII ст. Пізніше цей різновид жакета, прилеглого або прямого силуету, довжиною до лінії талії, з довгими рукавами і застіркою спереду став частиною тільки жіночого костюма. Жінки носили спенсер поверх легкої літньої сукні. Ім'я маркизи Ж.А.Помпадур (1721 – 1764), фаворитки французького короля Людовика XV (рис. 2), стало назвою багатьох модних нововведень XVIII ст.: зачіска «помпадур»; пальто «помпадур» – літнє жіноче пальто з легких візерункових тканин; сукня «помпадур» тощо.

В усьому світі відома французька художниця, модельєр Габріель Шанель. Вона зробила великий внесок у розвиток елементів класики у жіночому костюмі. Усім відомі її костюм «шанель», пальто «шанель» і звісно її маленька чорна сукня. Нові види асортименту інколи виникають внаслідок трансформації речей. Наприклад, дизайнер Ів Сен-Лоран перетворив смокінг на сукню-смокінг; чоловіча сорочка трансформувалася у сукню-сорочку або в жакет, якщо її вдягають замість жакета поверх топа. Відомі й інші різновиди одягу, які виникли завдяки поєднанню декількох видів. Як приклади назв «гібридного» одягу можуть бути: *спідниця-брюки, сукня-пальто, комбідрес* тощо.

Гардероб людини постійно поповнюється новими видами одягу і внаслідок запозичення повсякденним одягом форм і елементів одягу інших асортиментних груп: військової форми, спортивного одягу, спецодеягу, національного одягу інших народів. Наприклад, фрак і редингот спочатку з'явилися як одяг для полювання і їзди верхи. Фрак (англ., фр. – *frac*) – піджак, відрізняється по лінії талії, з вирізаними полами спереду і вузькими довгими фалдами ззаду. В Англії у XVIII ст. його використовували як одяг для їзди верхи. Проте до кінця XVIII ст. цей різновид піджака поширився як елемент буржуазної моди, а в XIX ст. фрак перетворився у парадний одяг для відвідування балів.

Одним з найпродуктивніших джерел виникнення нових видів одягу є костюми минулих епох, національний та історичний костюм. Національні предмети одягу можуть проникати в інші культури і входити у моду. Так, кілт – картата спідниця із запахом спереду і складками ззаду та з боків, яка є елементом чоловічого шотландського національного костюма (рис. 3), і запаска – традиційний жіночий святковий одяг українців – стали праобразом спідниці з запахом. Сучасні модельєри інколи звертаються до національного костюма того чи іншого народу в пошуках нових ідей. Національний костюм завжди йде поруч з сучасним, адже кожна людина має своє коріння. Прийоми і способи, використані у народному костюмі, тканина, вишивка, візерункові тканиня можуть бути джерелом ідей під час створення сучасного костюма. Найбільшу увагу нині приділяють формі народного костюма, його покром.

Наприклад, прямокроєні форми модного одягу 70-х років XX ст. майже повністю повторюють покрій народного одягу.

Завдяки найменуванням спеціального одягу (військового, мисливського, рибальського тощо) з'явилися нові найменування повсякденного неспеціального одягу: *галіфе, штани хакі, бушлат, жакет-бушлат, жакет-шинель, камуфляж, костюм-сафари, куртка-штормівка, лосини, матроска, пальто-шинель, френч* і таке ін. Наприклад, сукня-сафари – сукня, що за покром нагадує сукню-сорочку, із планкою, відкладним коміром чи коміром-стояк, накладними кишенями, погонами, поясом, металевими гудзиками з пришитими на пілочці «петлями» для патронів, отримала назву «сафари» на честь мисливської експедиції в Африці. Такі сукні виготовляють, як правило, з бавовняних чи змішаних плащових тканин традиційних кольорів – білого, піщаного та інших природних кольорів.

У XX ст. асортимент повсякденного одягу розширився за рахунок спортивного трикотажу. Наприклад, джемпер спочатку був винятково спортивним одягом (у перекладі з англійської «джермпер» означає «стрибун»), проте з 20-х рр. XX ст. джемпер стали носити і як одяг для відпочинку, подорожей тощо. Светр (англ. *sweater* від *sweat* – упрівати) – джемпер із коміром-стояк, висотою не менше 5 см. Першими светр розпочали носити рибалки, моряки, а пізніше, у 80-х рр. XIX ст., даний вид одягу використовували спортсмени. Цей теплий і зручний одяг для занять спортом набув широкого поширення в Європі (при цьому було засвоєно не тільки форму одягу, а і його назву). Тепер джемпер і светр використовують не тільки як одяг для спорту і відпочинку.

З розвитком технічного прогресу та з появою нових технологій з'явилися нові види діяльності й люди, які ними займаються, потребують певного спеціального одягу. Це фахівці, які працюють з нанотехнологіями, фармацевти тощо. Спеціальний одяг постійно удосконалюється, пропонуються нові технічні вирішення одягу для пожежників, працівників атомних станцій, рятувальників тощо. Це також стосується спортивного одягу. Відомі компанії «Puma», «Nike», «Adidas» розробляють з нових матеріалів нові види одягу різних конструкцій.

Використання сучасних технологій та нетрадиційних матеріалів сприяє створенню нових різновидів одягу. Велику кількість новітніх креативних моделей одягу пропонують сучасні дизайнери та компанії. Наприклад, компанія «Wolford» запропонувала колготки на гудзиках, які складаються з трьох частин. Їх можна носити як легінси, панчохи або капрі. Такі колготки не лише багатифункціональні, а й довговічні.

У наш час, коли кордон між модою та технологіями стає все тоншим, немає нічого неможливого. Наприклад, дизайнер Mary Huang створив високотехнологічну колекцію вбрань-світлячків. У колекції було подано шарфи, спідниці, блузки й сукні, що працюють як від маленьких батарейок, так і від розетки, тому можуть бути як одягом, так і світильником.

Японський дизайнер Міна Ву створила сукню-стілець (рис. 4). Незвичайне конструктивне вирішення такої сукні принесло їй великий успіх. Сукню-стілець представлено у чорному кольорі з намальованим світлим силуетом стільця. Зовні це звичайна сукня, а під час сидіння візуально вона перетворюється на стілець або хохол для стільця. В колекції Міна Ву є також і такі незвичайні речі, як куртка з нашитими на підкладці безліччю кишень або рукавички із знімним пальцем.

Отже, асортимент і різновиди одягу постійно змінюються, змінюється мода, виникають нові види одягу. Склад найменувань одягу має тенденцію до постійного оновлення. Індустрія моди розвивається швидкими темпами, а поширення модних стандартів і модного одягу набуває масового інтернаціонального характеру, що призводить до виникнення нових різновидів одягу.

*Історичний розвиток
сучасного асортименту одягу*

